JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Sirnö, Minna

Title: Puolueet parempien ihmisten kasvattajina

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Valtiotieteellinen yhdistys, 2021

Rights: CC BY 4.0

Rights url: https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

Please cite the original version:

Sirnö, M. (2021, 18.3.2021). Puolueet parempien ihmisten kasvattajina. Politiikasta. https://politiikasta.fi/puolueet-parempien-ihmisten-kasvattajina/

Politiikasta
Tutkimuksesta ajankohtaisesti ja ajattomasti

Puolueet parempien ihmisten kasvattajina

Minna Sirnö

18.3.2021 Politiikasta lehti| Artikkelit

Jeremy Lishner / Unsplash

Lukuaika: 5 min.

Taiteen ja kulttuurin tukemisen motiivit ovat säilyneet lähes muuttumattomina puolueohjelmissa 1960-luvulta saakka. Tuolloin suomalaisilla puolueilla näytti olevan aito halu muuttaa kulttuuri jokakansalaisen saavutettavaksi. Nyt nuo kirjaukset tuntuvat edistyksellisyyden sijaan väljähtäneiltä aiempien vuosikymmenten kirjausten toistoilta.

Englantilainen ex-kollegani totesi taannoin, että tämän päivän päättäjät tukevat mielellään taidetta, mutta ovat unohtaneet, miksi.

Vielä 1960-70-luvuilla Suomessa vallitsi puoluerajat ylittävä konsensus siitä, että sivistysvaltiolla on velvollisuus tukea kulttuuria ja taidetta. Tuolloin suhteellisen tuoreen YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistuksen kirjaukset perustavanlaatuisesta oikeudestamme osallistua

yhteiskunnan sivistyselämään ja nauttia taiteista heijastuivat silloisten puolueiden ohjelmiin. Taide ja kulttuuri kuuluivat kaikille.

Taide puhuttaa puolueita

Kuusikymmentä vuotta myöhemmin tavoitteenani on ollut selvittää, mitkä päämäärät ja motiivit ovat saaneet suomalaiset puolueet edistämään taidetta ja kulttuuria poliittisissa ohjelmissaan vuosina 1960–2019.

Kulttuuri ja taide ovat nimittäin asioita, joiden edistämisestä lähes kaikilla puolueilla viimeisen 60 vuoden aikana on ollut jokin mielipide. Kaikkiaan 44 puolueen lähes 600 digitaalisessa muodossa olevassa ja vuosina 1960–2019 voimassa olleessa poliittisessa ohjelmassa löytyy kirjaus taiteesta tai kulttuurista.

Puolueet eivät kuitenkaan ole edistäneet taidetta ja kulttuuria vain taiteen ja kulttuurin itsensä vuoksi. Taiteella on vapautensa, mutta taidetta ja kulttuuria edistäessään puolueet asettavat samalla tälle edistämiselle päämääriä. Puolueilla on myös omia sekä yhteisiä motiivejaan taiteen ja kulttuurin edistämiseen.

> *Taiteella on vapautensa, mutta taidetta ja kulttuuria edistäessään puolueet asettavat samalla tälle edistämiselle päämääriä.*

Kuten muillakin elämänaloilla, puolueilla on selkeästi vahvoja ja toisiaan muistuttavia mielipiteitä siitä, miksi taidetta ja kulttuuria on edistettävä. Kuudenkymmenen vuoden ajalta tällaisia puolueita yhdistäviä päämääriä ja motiiveja löytyy kuusi: päämäärinä oikeus tai mahdollisuus taiteeseen ja kulttuuriin sekä ihmisenä kasvaminen; ja motiiveina suojelus, hyvinvointi, globaali sillanrakennus ja kulttuuriagrarismi, eli maaseutukulttuuri.

Nämä motiivit ja päämäärät voivat esiintyä eri puolueiden ohjelmissa yksittäisten kirjauksien muodossa. Mutta merkittävää on, että oikeus tai mahdollisuus, ihmisenä kasvaminen, suojelus, hyvinvointi, globaali sillanrakennus ja kulttuuriagrarismi esiintyvät sellaisten pitkäikäisten eduskuntapuolueiden kuten kokoomus, SDP, keskusta, vihreät, vasemmistoliitto, RKP, kristilliset, SMP ja perussuomalaiset ohjelmissa pitkän ajan linjauksina.

Painavia salkkuja kuntapäätöksissä

Päävastuu taiteen ja kulttuurin toteutumisesta ihmisten arjessa on puolueohjelmissa kuudenkymmen vuoden ajan ollut ennen kaikkea siellä, missä tehdään päätöksiä lähellä ihmistä, eli kunnissa. Ei siis ole ihme, että juuri kunnille on kuudenkymmenen vuoden aikana lainsäädännöllä ja muilla päätöksillä asetettu ehkäpä keskeisin rooli taiteeseen ja kulttuuriin liittyvien oikeuksiemme ja mahdollisuuksiemme toteutumisessa.

> *Taide ja kulttuuri ovat vahvasti osa kevään 2021 kunnallisvaaleja.*

Vaikka koronavuosi onkin heikentänyt kuntien kulttuuritoimintaa, taide ja kulttuuri ovat vahvasti osa kevään 2021 kunnallisvaaleja. Ehkä jopa vahvemmin kuin aiemmin, sillä loppukesästä 2021 alkavan SOTE-uudistuksen myötä sivistyspalveluista, joihin taide ja kulttuurikin kuuluvat, tulee kunnanvaltuustoissa euromäärältään painavin salkku, jonka sisällöstä kuntapäättäjät suoraan itse päättävät.

Muutos on kuntapäättäjän kannalta iso. Vielä vuonna 2019 valtuutettujen päättämistä kuntien menoista 48 prosenttia meni SOTE-palveluihin, mutta sivistys tuli hyvänä kakkosena 31 prosentillaan muiden kuntapalveluiden tullessa kaukana perässä.

Jokakansalaisen oikeus tai edes mahdollisuus

Kolme neljäsosaa puolueista on kuudenkymmenen vuoden aikana kirjannut, että meillä kaikilla on joko oikeus tai mahdollisuus kulttuurin ja taiteen kokemiseen, harrastamiseen ja tekemiseen. Päämääränä on ollut taata suomalaisille oikeus tai edes mahdollisuus taiteeseen ja kulttuuriin.

Oikeuden ja mahdollisuuden päämäärää edistäessään puolueet ovat samalla edistäneet kulttuurin ja taiteen ammattilaisuutta: taiteen ja kulttuurin kokijat ja harrastajat lisäävät kiinnostusta ja luovat yleisöjä ammattilaisille. Useimmiten kuitenkin taiteilijan ja kulttuuriammattilaisen toimintamahdollisuudet ja tekemisen oikeudet ovat sivutuote siitä, että suomalainen saa kokea ja harrastaa.

> *Koronan aiheuttama taide- ja kulttuurialan ammattilaisten ahdinko ja muihin elinkeinoihin nähden sekä päättäjien hitaampi ja usein perusteiltaan poikkeava kohtelu saattaa selittyä sillä, että heidän työnsä nähdään edelleen ennemminkin välineenä kokemisen ja harrastamisen mahdollisuudelle.*

Koronavuosi on syönyt useimmilta suomalaisilta mahdollisuuden kokea tai harrastaa taidetta, kun sitä ei yksinkertaisesti ole tarjolla. Myös koronan aiheuttamien työmahdollisuuksien, esitysten, festivaalien ja tapahtumien peruuttamisen vaikutukset esimerkiksi freelancereihin ja tapahtumateollisuuteen ovat mittavia.

Koronan aiheuttama taide- ja kulttuurialan ammattilaisten ahdinko ja muihin elinkeinoihin nähden sekä päättäjien hitaampi ja usein perusteiltaan poikkeava kohtelu saattaa selittyä sillä, että heidän työnsä nähdään edelleen ennemminkin välineenä kokemisen ja harrastamisen mahdollisuudelle. Ei siis elinkeinon harjoittamiseksi muiden elinkeinojen rinnalla.

Parempi ihminen – parempi kansalainen

Taiteen ja kulttuurin tekemisen, kokemisen ja harrastamisen oikeus tai mahdollisuus kietoutuu lähes erottamattomana päämääränä toiseen puolueita yhdistävään taiteen ja kulttuurin edistämispäämäärään.

1960-luvulta lähtien taiteen ja kulttuurin edistämisellä on haluttu edesauttaa meitä ihmisenä kasvamisessa. Taiteen ja kulttuurin edistämisen kautta puolueet ovat asettaneet yksittäisille suomalaisille tavoitteita kasvaa paremmaksi, osallistuvammaksi ja osaavammaksi yksilöksi ja siten paremmaksi kansalaiseksi. Yksilöiden kasvaessa ihmisenä kartutetaan puolueiden mukaan samalla myös Suomen ja parhaimmillaan jopa koko ihmiskunnan henkistä pääomaa.

> *1960-luvulta lähtien taiteen ja kulttuurin edistämisellä on haluttu edesauttaa meitä ihmisenä kasvamisessa.*

Kun seitsemänkymmentäviisi prosenttia puolueista on kuudenkymmenen vuoden aikana edistänyt taiteen ja kulttuurin avulla ihmisenä kasvamista, ne samalla ovat asettaneet taiteen ja kulttuurin ihmisen identiteetin rakennusaineeksi.

Suojelus maailman pahalta

Taiteeseen ja kulttuuriin on kautta historian pyritty soveltamaan erilaisia moraalikäsityksiä. Näin myös suomalaisissa puolueissa. 1960-luvulta lähtien kolmelle neljäsosalle puolueista kulttuuri ja taide ovat olleet hyvän ja pahan tiedon puita: joko taidetta ja kulttuuria on suojeltava joltakin tai ihmistä on suojeltava taiteelta ja kulttuurilta.

Puolueet Suomessa ovat pyrkineet noudattamaan hyvän taiteen rahoittajan käsivarrenmitan etäisyyden periaatetta kuluneen kuudenkymmen vuoden ajan. Tämän periaatteen mukaisesti rahoittaja ei puutu siihen, mikä tekee taiteesta taiteen eikä taiteen tekemisen sisältöihin.

> *Joko taidetta ja kulttuuria on suojeltava joltakin tai ihmistä on suojeltava taiteelta ja kulttuurilta.*

Suojelus maailman pahalta kuitenkin näyttää antaneen puolueille tilaisuuden määrittää oikeaa ja väärää taidetta. Yhtäältä ”kansallista” taidetta ja kulttuuria on suojeltava vaikkapa kaupallistumiselta ja politisoitumiselta. Toisaalta ihmistä on suojeltava esimerkiksi rappiokulttuurilta, kapea-alaiselta korkeakulttuurilta tai taiteesta nauttimista rajoittavilta tekijänoikeuksilta.

Paremminvointia taiteesta ja kulttuurista

Erityisesti 2000-luvulla taiteen ja kulttuurin rahoitusta on perusteltu niiden terveys- ja hyvinvointivaikutuksella. Tämän perustelun tueksi on hyödynnetty viime vuosikymmeninä julkaistuja kymmeniä taiteen ja kulttuurin hyvinvointia tuottavien vaikutusten tutkimuksia.

Näistä Suomen mittakaavassa ehkäpä merkittävin tutkimushanke on parhaillaan käynnissä oleva Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama ArtsEqual-hanke.

> *Erityisesti 2000-luvulla taiteen ja kulttuurin rahoitusta on perusteltu niiden terveys- ja hyvinvointivaikutuksella.*

Puolueiden ohjelmissa hyvinvointi on kuitenkin esiintynyt taiteen ja kulttuurin edistämisen motiivina pitkään. Jo 1950-luvulta lähtien kahdenkymmenenkahdeksan puolueen mukaan kulttuuri on ollut väline yksilön, talouden ja kansakunnan hyvinvointiin ja henkiseen ja aineelliseen vaurastumiseen. Yli 60 vuoden ajan siis puolueiden reseptinä esimerkiksi perheiden, matkailun, terveyden, kilpailukyvyn ja työllisyyden paremminvointiin ovat olleet taide ja kulttuuri.

Taiteen ja kulttuurin maantiede

Puolueilla on pääsääntöisesti kaksi maantieteellistä ulottuvuutta taiteen ja kulttuurin edistämisessään. Paikka, jossa ihminen ja koko maailma elää. Joka toisen puolueen ohjelmakirjauksissa väestön liikkuvuudesta ja maassamuutosta taide ja kulttuuri ovat olleet puuttuessaan aluekehityksen jarruja ja olemassa ollessaan paikkakunnalle kiinnittäjiä ja asutuksen säilyttäjiä. Koko maa tai ainakin maakunnat, maaseutu, syrjäseutu ja haja-asutusalue on haluttu pitää asuttuna taide- ja kulttuuritarjonnalla.

Tällä hajakeskitysperusteisella kulttuuriagrarismilla puolueet ovat halunneet säilöä perinteisiksi koettuja maaseutu- ja talonpoikaisarvoja tai harjoittaa aluepoliittista edunvalvontaa taide ja kulttuuri työvälineinään.

Puolueille paikka, jossa ihminen elää on harvoin kaupunki.

Puolueille paikka, jossa ihminen elää on harvoin kaupunki. Jos ja kun kaupunki mainitaan, se useimmiten on suurkaupunki tai metropoli, joilla viitataan Helsinkiin tai pääkaupunkiseutuun laajemmin.

Puolelle puolueista taide tai kulttuuri ovat olleet myös väline asettaa Suomi maailmankartalle. Taide ja kulttuuri ovat sekä vientituotteita että kansojen välisten siltojen rakentajia, rauhanturvaajia ja vuorovaikutuksen ylläpitäjiä.

Edistyksellisyydestä toistoon

1960-1970-luvuilla suomalaisilla puolueilla näytti olevan aito halu muuttaa taide ja kulttuuri jokakansalaisen saatavaksi ja saavutettavaksi. Taiteen ja kulttuurin harrastamisen, kokemisen ja tekemisen oikeuden tai mahdollisuuden edistäminen ja taiteen ja kulttuurin kautta ihmisenä paremmaksi muuttumisen mahdollistaminen näyttivät olevan osa edistyksellistä ja suomalaisten yhdenvertaisuuden tavoitteeseen liittyvää poliittista konsensusta.

Oikeuden ja mahdollisuuden sekä ihmisenä kasvamisen päämäärät samoin kuin suojeluksen, hyvinvoinnin, globaalin sillanrakennuksen ja aluepoliittisen kulttuuriagrarismin motiivit ovat kuitenkin säilyneet vähäisin muutoksin edelleen 2020-luvulla puolueiden ohjelmakirjauksissa.

Taiteen ja kulttuurin edistämisessä puolueet haluavat ennen kaikkea olla muuttamatta mitään.

Mutta toisin kuin kuusikymmentä vuotta sitten, nyt nuo kirjaukset tuntuvat edistyksellisyyden sijaan väljähtäneiltä aiempien vuosikymmenten kirjausten toistoilta.

1960-luvulta tähän päivään muun muassa sosiaaliturva, terveydenhuolto, koulutus ja aluehallinto ovat olleet elämänalueitamme, jotka ovat olleet jatkuvan poliittisen päivityksen kohteita. Samaan aikaan suomalaisten puolueiden ohjelmissa kuudenkymmenen vuoden takaisten päämäärien ja motiivien toistaminen saattaa olla merkki siitä, että taiteen ja kulttuurin edistämisessä puolueet haluavat ennen kaikkea olla muuttamatta mitään.

Ehkäpä englantilainen ex-kollegani on oikeassa. Puolueet toki edistävät taidetta ja kulttuuria, mutta syistä, jotka olivat ajankohtaisia ja hyvässä muistissa 1960-1970-luvuilla eli useampi päättäjäsukupolvi sitten.

Minna Sirnö on väitöskirjatutkija Jyväskylän yliopistossa.

Kirjoitus pohjaa Politiikka-lehden numerossa 62:4 (4/2020) julkaistuun tutkimusartikkeliin.